

a könyv

Marcsák Gergely Fekete-Tisza

Hajam még őrzi, tartja híven
az éj fejemre hullt színét,
és vért szivattyúz gyöngé szívem.
Ne tartsatok hát gyászmisét,

mert élünk. És ahol az úton
a két folyónak násza vár,
a Máramaros engem s a húgom
sziklái börtönébe zár.

S ha elhagynak a szenvedések,
a vén hucul tutajra tesz.
Terít egy inget szemfedélnek
fölém, s az Úrhoz átevez.

Hasamban hordom szégyenemre
oláh zsványok gyermekét.
Út-rúg, amint az apja tette,
és gyűlölet feszíti szét.

A magzatvízben úszva érzi,
hogyan engem verni, ölni kell.
A vére bűnre így vezérli
csöpp karját, mellyel más ölel.

S ha elhagynak a szenvedések,
a vén hucul tutajra tesz.
Terít egy inget szemfedélnek
fölém, s az Úrhoz átevez.

Ezért, hogy könnyem árja lassan
folyóvá duzzadó kis ér,
mit vészes örvénylő alakban
halál és gyász együtt kísér.

Ha sodra falvatokra téved,
s habján a házatok lebeg,
ha benne ér egy élet véget,
bocsássatok meg, emberek.

Mert elhagynak a szenvedések,
s a vén hucul tutajra tesz.
Terít egy inget szemfedélnek
fölém, s az Úrhoz átevez.

Jó vándor, kérlek, hogyha egyszer
Királyházára visz utad,
a régi várhegyet keresd fel,
mert ott alusszák álmukat,

kik engem holtig visszavártak,
megtébolyult apám s anyám.
Sírjukhoz éjjel lépni bátrak,
súgjátok nékik: él a lány.

De elhagynak a szenvedések,
s a vén hucul tutajra tesz.
Terít egy inget szemfedélnek
fölém, s hozzájuk átevez.

Jódeső

Öreg pásztorok kint az éjszakában
a felvillanó fényeket lesik.
A botjukon radioaktív sár van,
és fejükre sugárzó hó esik.

A mezőkön, ha elfut egy-egy farkas,
megrázza zölden izzó üstökét,
de nem vonít fel, hogy te nyugton alhass,
míg húsodat a tumor nyomja szét.

Sziklás csúcs alatt a fenyvesekben
az apró állatok mind éberek.
Nyitott szemükre a sűrű csendben
a fákról mérges izotóp perreg.

Most minden élő közt elül a lárma,
és minden testben rút nyavalya rág.
Egy elfeledett isten volt bezárva,
de hangjától hasadt a szarkofág.

Hát bújj, ha tudsz, akár a föld alá is,
míg nem záporoz rád a jódeső,
mert zúg az égen már a nukleáris
ködökbe burkolózott őserő.

De tudd, hogy ott nő benned is a végzet,
és körbefon a századik napon.
Az isten szól és életed bevégzed:
a jussomat, a lelked nem hagyom.

Am minthogy ő sem élhet mindörökké,
lebomlik egyszer a plutónium,
és átváltozik gilisztafűrt röggé
a vegyszerekből emelt pódium.

Karjában érjen

Hogy az alkotáshoz kell-e szenvedés,
Ti tudjátok, részeg-bús angyalok,
De sejtem én is, hisz egyetlen betűt
Nem irtam, mióta boldog vagyok.

A dicsérő óda névtelen, elnyűtt,
De kítaszításotok szívünkbe mar.
Nagy hordót toltok céltalan bolyongva
Az otthontalanság árnyaival.

S magam egykori helyeteken érzem,
Ha felugrik az Ó chat-ablaka.
Legyek hát néma, én még azt se bánom,
Csak karjában érjen az éjszaka.

MARCSÁK GERGELY *Fekete-Tisza* című kötetét Gérecz Attila-díjjal jutalmazták augusztus 16-án a Pesti Vigadóban. A díjat olyan 35. életévüket be nem töltött, elsősorban, de nem kizárólag elsőkötetes irodalmi szerzőknek adományozzák, akik a névadó szellemiségéhez méltó, jelentős irodalmi műveket hoztak létre. A díj ily módon gyakorlatilag a jelentős irodalmi tevékenységért adományozható, József Attila-díj ifjúsági változatának tekinthető.

FEKETE-TISZA

Meg merem kockáztatni, hogy az Arany János-i ballada egyik megújítóját üdvözölhetjük az 1990-es születésű Marcsák Gergelyben, aki nem mellesleg kiváló dalszerző és verséneklő művész is.

Különjárat című verse egy másik zenészt is megihletett, Fodor Gábort, aki a Hanghordozók ideai dalversenyén egy Cseh Tamás zenei világát idéző dalban dolgozta fel a szöveget nagy sikerrel. A verset egyébként Vári Fábián László fordulatként említi a kötet fülszövegében, amely Marcsákot „kiemelte a mezőnyből, szárnyakat adva további fejlődéséhez”. Hasonló súllyal nevezi meg Vári Fábián az *Örök fogság*, a címadó *Fekete-Tisza* és a *Jódeső* című költeményeket is, amelyek témái „Gergely születése előtt is létezhettek, mégis hozzá szegődött a szerencse, amely által megtalálta őket. Ettől kezdve tudható: Marcsák Gergely született költő.”

A *Fekete-Tisza* című verseskötet három ciklusra tagolódik: az első (*A vonatokról*) meglehetősen összetett, sűrű atmoszférá-

jú világba vezet, amely Marcsák briliáns költői térhódításának voltaképpen háttérját adja. Az egésznek van egyfajta haláltánc-ballada jellege, amelyre formailag is ráerősít a költő: „Köszönjük néked, drága pestis, / hogy táncolsz még a csontokon, / s nem áll most hűlt helyünk felett is / egy büszke, új lakótorony.” (*Hűlt hely*) Ugyanakkor, ha a ciklusegész „dramaturgiáját” nézem, a görög tragédiák is eszembe jutnak: a karból egy-egy vers erejéig időnként kilép valaki, hogy előadja a történetét, s aki ezeket a történeteket összetartja, maga a költő, aki az őseről mesél (pl. Galiciát megjárt dédnagyapjáról). Így kelnek életre a Kaposi utcai temető halottai, a légerekbe elhurcolt rabok, az 56-os hősök... Ezt a vonulatot erősítik a népballada-erejű alkotások: a *Fekete-Tisza* vagy a

Dovbus, amelynek főszereplője (Oleksza Dovbus) mondhatni a mi Rózsa Sándorunk korai hucul rokona, az oprisok (betyárok) vezetője, akinek a sírhelyét mindmáig nem ismerjük, személye köré viszont komoly kultusz épült Kárpátalján. A huculok egyébként a címadó ballada refrénjében is feltűnnek. Az egykori pásztornép leszármazottai ugyanis kiváló erdőmunkások és tutajosok. A refrénben tehát a hucul egyenlő a tutajossal, aki – akárcsak a görög mitológia révésze, Kháron – átviszi a lelkeket a túlvilágra.

Ebben az első ciklusban a szellemek világa tárul föl előttünk, háromszáz év babonája, történelme, sorstragédiája. Marcsák balladáiban nem csupán a veszélyeztetett kárpátaljai magyar léthelyzet modern krónikása, de mindezt már a globális pusztulás apokaliptikus víziójában is elhelyezi: „Öreg pásztorok kint az éjszakában / a felvillanó fényeket lesik. / A botjukon radioaktív sár van, / és fejükre sugárzó hó

esik.” (*Jódeső*) Egyfelől felvállalja és továbbépíti elődei örökségét, másfelől azonban nem ríngat magában illúziókat és nem magyarságsirató kesergőket ír: önsajnálát és pátosz nélkül sú-



lyos tényekkel és tendenciákkal szembesít. Talán az utolsó lírai pillanatfelvételeket készíti egy korszakról. Helyzetdiagnózisa irigylésre méltóan pontos: „Nem

Szentmártoni János

vagy lángoszlop, sem vádló maradvány, / rossz szónoklatban történelmi példa, / csak porladó csontváz, befagyott lélek, / mi hazavágy, de sosem érhet célba.” (*Örök fogság*)

Bátorságra vall, hogy a kötet második ciklusában (*Alkony a vitrinben*) milyen őszintén és önmagát kiszolgáltatva mer vállalni magáról szerelmes versekben, trubadúri allűrök nélkül, csipetnyi öniróniával fűszerezve. A harmadik ciklus (*Éber estén*) stílus- és versparódiákat sorakoztat, valamint pályatársakkal élcelődő limerickeket. Játékkal, pajzánssággal oldja tehát a költő az előző két ciklus drámaiságát, igazolva egyúttal költészete sokszínűségét, és azt, hogy becsülettel kijárta a költői iskolát.

Marcsák Gergely: Fekete-Tisza. Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2019

Az írás először az anyaországi Előretolt Helyőrség 2019. július 27-ei számában jelent meg.